

Tjugo minuter som gjorde statistik världsberömd

Berättelse

En okänd svensk på en berömd scen

I februari 2006 reste en 57-årig svensk läkare till Monterey i Kalifornien. Hans Rosling var professor i internationell hälsa vid Karolinska Institutet, känd och respekterad bland forskare, men för den breda allmänheten var han fortfarande en okänd man. Nu skulle han stå på scenen på TED – en av världens mest prestigefyllda konferenser, där publiken bestod av framgångsrika forskare, företagsledare och uppfinnare. Han hade ungefär tjugo minuter på sig att övertyga dem om något han brann för: att vår bild av världen ofta är felaktig, och att fakta kan vara både spännande och hoppfullt.

Sämre än schimpanser

Hans inledde inte med diagram eller teorier. I stället berättade han om ett test han hade gjort med sina egna studenter vid Karolinska Institutet, några av Sveriges skickligaste blivande läkare. Han hade ställt enkla flervalsfrågor om världen, till exempel vilket av två länder som hade högst barnadödlighet. Resultatet var nedslående. Studenterna hade svarat så fel att de presterade sämre än slumpen. Med ett leende konstaterade Hans att om han i stället hade frågat en schimpans, som väljer svar helt på måfå, så skulle apan ha gissat rätt oftare än de högutbildade studenterna. Salen brast ut i skratt.

Men skämtet bar på ett allvar. Felen berodde inte på dumhet, utan på att även välutbildade människor bär på en gammal och mörk bild av världen – en bild som stämde för flera decennier sedan men inte längre. Den verkliga utvecklingen hade sprungit ifrån våra föreställningar.

Bubblorna börjar röra sig

Sedan vände sig Hans mot den stora skärmen. Där fanns hundratals färgglada bubblor, en för varje land i världen. Storleken på varje bubbla visade hur många människor som bodde i landet. Programmet hade byggts inom familjens stiftelse Gapminder, och det förvandlade torra siffror från FN och Världsbanken till något levande.

När Hans startade animationen hände det som ingen i salen hade sett förut. Bubblorna började röra sig genom åren. Långsamt, land efter land, gled de uppåt och åt höger på skärmen – mot längre liv och högre inkomst. Det som tidigare hade varit oöverskådliga tabeller blev plötsligt en berättelse som vem som helst kunde följa med ögonen.

Mannen som blev en datarockstjärna

Det avgörande var ändå inte bara tekniken, utan sättet Hans berättade på. Han pekade med en lång pinne och kommenterade utvecklingen i högt tempo, full av energi, nästan som en sportkommentator under en spännande match. "Här kommer Kina!" kunde han ropa när en bubbla

rusade framåt. Den vetenskapliga statistiken fick puls och dramatik, och det var omöjligt att sitta oberörd.

När de tjugo minuterna var slut hade Hans Rosling lyckats med något ovanligt: han hade fått en kräsen publik att jubla åt statistik. Filmen från föredraget, som fick titeln "The best stats you've ever seen", lades ut på nätet och spreds över hela jorden. Den okände professorn blev över en natt en av de mest sedda föreläsarna i världen – en sorts datarockstjärna.

Den dagen i Monterey lade grunden för allt som följde: nya föredrag, Gapminders fortsatta arbete och till sist boken Factfulness. Budskapet var detsamma genom hela hans liv: möt världen med fakta och nyfikenhet i stället för rädsla, för den är ofta bättre än vi tror.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
internationell hälsa	hälsa och sjukdomar i hela världen
den breda allmänheten	Museet ville göra forskningen känd för den breda allmänheten.
prestigefylld	mycket fin och ansedd
en uppfinnare	någon som hittar på nya saker
att brinna för något	Man måste brinna för något för att orka kämpa varje dag.
barnadödlighet	hur många barn som dör tidigt
nedslående	så dåligt att man blir besviken
slumpen	ren tur; utan plan
på måfå	utan att tänka; slumpmässigt
en föreställning	en bild eller idé man har om något
en stiftelse	en organisation för ett bestämt mål
oöverskådlig	så stor eller rörig att man inte kan se helheten
en animation	rörliga bilder
en inkomst	de pengar man tjänar
oberörd	inte påverkad; likgiltig
kräsen	svår att göra nöjd

Läsförståelsefrågor

1. Vem var Hans Rosling när han kom till TED 2006?
 1. En världsberömd talare
 2. En professor som var känd bland forskare men okänd för allmänheten
 3. En ung student
2. Hur inledde Hans sitt föredrag?
 1. Med diagram och teorier
 2. Med att berätta om ett test han gjort med sina studenter
 3. Med att tacka publiken
3. Vad menade Hans med jämförelsen med en schimpans?
 1. Att djur är klokare än människor
 2. Att hans studenter svarade sämre än rena gissningar
 3. Att frågorna var omöjliga att svara på
4. Varför svarade de välutbildade studenterna fel, enligt texten?
 1. De var lata
 2. De bar på en gammal och mörk bild av världen
 3. De förstod inte frågorna
5. Vad visade de färgglada bubblorna på skärmen?
 1. Hur länder rörde sig mot längre liv och högre inkomst
 2. Vädret i olika länder
 3. Hur många djur som fanns i varje land
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Programmet med bubblorna hade byggts inom familjens stiftelse Gapminder.
 2. Publiken på TED var ointresserad och lämnade salen.
 3. Hans Rosling fick betalt en miljon kronor för föredraget.
7. Förklara med egna ord varför Hans sätt att prata (med pinne, energi och rop) hjälpte hans budskap.
8. Texten säger att “den verkliga utvecklingen hade sprungit ifrån våra föreställningar”. Vad betyder det?
9. Varför kallar texten Hans för en “datarockstjärna”? Vad ligger i den jämförelsen?
10. Hur hänger den här dagen i Monterey ihop med resten av Hans Roslings liv, enligt sista stycket?
11. Hur kan Hans sätt att tänka vara användbart för dig när du själv läser nyheter eller statistik?
Använd texten i ditt svar.

Facit

1. **b)** En professor som var känd bland forskare men okänd för allmänheten.
2. **b)** Med att berätta om ett test han gjort med sina studenter.
3. **b)** Att hans studenter svarade sämre än rena gissningar.
4. **b)** De bar på en gammal och mörk bild av världen.
5. **a)** Hur länder rörde sig mot längre liv och högre inkomst.
6. 1. **Ja** – det står att programmet byggts inom Gapminder. **b) Nej** – publiken var fängslad och jublade till slut. **c) Det står inte i texten** – ingen summa nämns.
7. Exempel på svar: *Energien och kommentarerna gjorde den torra statistiken spännande, så att publiken orkade ta in fakta i stället för att bli uttråkad.*
8. Exempel på svar: *Världen har förändrats och förbättrats snabbare än vad våra bilder och idéer om den har gjort, så vi tänker fortfarande som om det vore förr. (Godkänn motiverade tolkningar.)*
9. Exempel på svar: *Att han blev lika populär och uppmärksammad som en musikstjärna, fast med data och statistik som "musik".*
10. Exempel på svar: *Dagen var hans genombrott och lade grunden för nya föredrag, Gapminders arbete och boken *Factfulness*; budskapet om fakta och nyfikenhet följde honom hela livet.*
11. Exempel på svar: *Att inte tro på den mörkaste bilden direkt, utan kontrollera siffrorna och se hur saker utvecklats över tid innan jag drar slutsatser. (Godkänn svar som kopplar till texten.)*

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering. Avskrift utan egen förståelse räcker inte.

FÖR LÄRAREN

Scenen är Roslings internationella genombrott: TED-föredraget i februari 2006 i Monterey ("The best stats you've ever seen"). Texten kompletterar biografien genom att skildra själva ögonblicket då han blev folkbildare för en bred publik. Grammatik: preteritum och tidsuttryck; underrubriker stöttar läsningen. Fråga 7–11 tränar inferens och koppling till eget liv. Tips: låt deltagarna göra en egen liten "schimpansgissning" på enkla världsfrågor (gapminder.org) och jämför med facit.

Diskussionsfrågor

- "Världen är bättre än vi tror." Håller du med? Vad talar för och emot?
- Var får vi vår bild av världen ifrån, och hur tillförlitliga är de källorna?
- Hans gjorde svår statistik enkel och rolig. Varför är det viktigt att kunna förklara svåra saker på ett enkelt sätt?
- **Skriv (4 meningar):** Skriv om något du trodde om världen eller om ett annat land, men som visade sig vara fel. Hur ändrade du dig?

Källor och faktagranskning

- Wikipedia: Hans Rosling
- Karolinska Institutet: minnesord om Hans Rosling (ki.se)
- Gapminder Foundation (gapminder.org) och boken Factfulness (2018)
- The Lancet: obituary, Hans Rosling (2017)

Faktagranskad i juni 2026. Född 27 juli 1948 i Uppsala, död 7 februari 2017 i bukspottkörtelcancer. Distriktsläkare i Nacala, Moçambique 1979–1981; forskade om sjukdomen konzo, doktorsavhandling 1986. Biträdande professor vid Karolinska Institutet 1997, ordinarie professor från 1999. Medgrundare av Läkare Utan Gränser i Sverige 1993. Gapminder 2005; programmet Trendalyzer köptes av Google 2007. Factfulness gavs ut postumt 2018.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.